

Janusz Lehmann

Konserwacja dużych obietków drewnianych wydobytych z wody - międzynarodowe sympozjum w Amsterdamie

Ochrona Zabytków 33/3 (130), 262-263

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W dniach 12—21 września 1979 r. w ramach wymiany kulturalnej organizowanej przez Ministerstwo Kultury i Sztuki gościliśmy w Polsce pracownika Instytutu Ochrony Zabytków i Przyrody z Pragi — Boženę Pavelkovą. Przedmiotem zainteresowania gościa były zagadnienia konserwacji i ochrony historycznych ogrodów i parków, dlatego w programie wizyty uwzględnione zostały spotkania w Warszawie i okolicach, Białymstoku i okolicach, a także w Krakowie.

W okresie od 5 października do 4 listopada 1979 r. przebywała w naszym kraju architekt Maria Orasanu — pracownik Dyrekcji Konserwacji Zabytków Rady Kultury i Wychowania Socjalistycznego Rumunii. Głównymi problemami interesującymi gościa były: konserwacja i restauracja zabytków

architektury XVI—XIX w., dostosowanie zabytkowych budynków do nowych potrzeb oraz ochrona zespołów zabytkowych i ich integracja z systemem współczesnego miasta. W czasie pobytu arch. M. Orasanu zwiedziła Warszawę, Kraków, Toruń, Gdańsk i Wrocław, gdzie konsultowała się z wojewódzkimi konserwatorami zabytków, a także zwiedzała Pracownię Konserwacji Zabytków w tych ośrodkach. W ramach wymiany kulturalnej z Niemiec — Republiką Demokratyczną w dniach 15—20 października 1979 r. przebywali w Toruniu: Heinz Feuerstake, dyrektor Państwowego Przedsiębiorstwa Konserwacji Zabytków w Halle, Dieter Gawlitta, dyrektor ds. restauracji w Przedsiębiorstwie Konserwacji Zabytków w Dreźnie oraz Jakob Wieland, konserwator szkła. Celem pobytu gości z NRD było zapoznanie się

z zagadnieniami konserwacji szkła w Polsce. W dniach 16—26 października 1979 r. przebywały w Polsce konserwatorzy estońskie: Jutta Mapei oraz Ewa Rejten; interesowały się restauracją zabytków architektury oraz adaptacją zabytkowych budowli na ośrodki kultury. W czasie dziesięciodniowego pobytu zwiedziły Wilanów, Wawel i okolice Krakowa oraz zamek w Łańcucie. W ramach współpracy Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków z Instytutem Ochrony Zabytków w Nowym Sadzie (Jugosławia) w dniach 15—23 listopada 1979 r. gościliśmy kierownika działu dokumentacji — Mirjanę Gucu; w programie pobytu uwzględniliśmy wizyty w Biurach Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie i Krakowie.

Daniela Zeller

KONSERWACJA DUŻYCH OBIEKTÓW DREWNIANYCH WYDOBYTYCH Z WODY — MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM W AMSTERDAMIE

Symposium obradowało w dniach 24—28 września 1979 r. w Narodowym Muzeum Morskim w Amsterdamie. Udział w nim wzięło 36 ekspertów i obserwatorów z Australii, Bangladeszu, Danii, Francji, Hiszpanii, Holandii, Japonii, Kenii, Polski, Portugalii, Republiki Federalnej Niemiec, Szwecji i Wielkiej Brytanii oraz reprezentanci holenderskiego Ministerstwa Kultury, UNESCO, Fundacji „Save Amsterdam” i Holenderskiego Komitetu Narodowego UNESCO. W czasie sympozjum uczestnicy zwiedzili poldery ijselmerskie, laboratorium zarządu zagospodarowania tych polderów oraz Morskie Muzeum Archeologiczne z pracowniami konserwatorskimi w Lelystad i Ketelhaven.

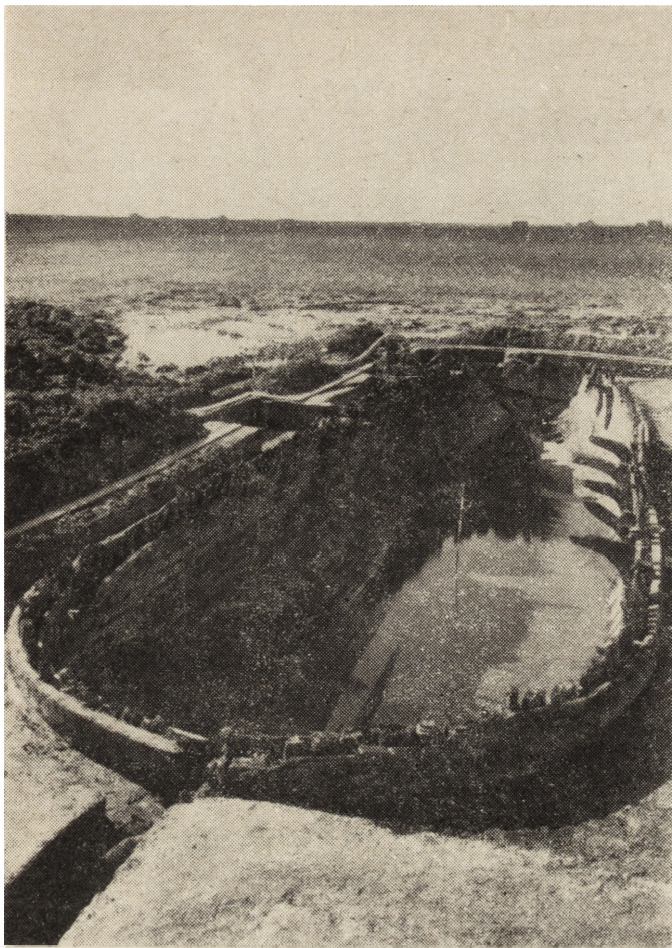
„Duże obiekty” z drewna wydobyte z wody — to przede wszystkim wraki statków i okrętów, barek i dużych łodzi, drewniane konstrukcje obronne i budowlane odkrywane w badaniach podwodnych i wykopaliskach, takie, które nie mieszczą się w zbiornikach posiadanych przez pracownię konserwatorską, wyposażone i przygotowane do konserwowania drewna wydobytego z wody.

W referatach i dyskusjach sympozjum rozważano następujące problemy:

— Rozwój badań podwodnych i wykopaliskowych pociąga za sobą stałe odkrywanie nowych, interesujących zabytków. Do najciekawszych zabytków nautologicznych należy wrak okrętu Holenderskiej Kompanii Wschodnioindyjskiej „Amsterdam”, który zatonął w początku XVIII w. u wybrzeży południowej Anglii, gdzie obecnie się znajduje zagrzebany na plaży w pobliżu Hastings. Planowane w przyszłości wydobyć, przetransportować do Holandii, zakonserwować i wyeksponować wraku

1. Fragment statku z XVI w. odkrytego na polderze

2. Barka z przełomu XIX i XX w. odkryta na polderze

3. Uczestnicy sympozjum w Amsterdamie

winy doprowadzić do założenia Holenderskiego Instytutu Archeologii Morskiej w Holandii, który obok innych prac prowadziłby centralny inwentarz wraków okrętów i statków holenderskich. Rodzi się pilna potrzeba usprawnienia metod badawczych oraz wypracowania kryteriów wyboru metod i zakresów konserwacji, mając na uwadze fakt, że decyzja wydobywania wraku pociąga za sobą daleko idące konsekwencje również finansowe.

— Na zagospodarowanych obecnie w Holandii polderach zlokalizowano ponad 500 wraków. Badania drewna z tych wraków oraz wraku okrętu „Amsterdam”, a także możliwości ich konserwacji prowadzone są w laboratoriach zarządu zagospodarowania polderów ijselmerskich w Lelystad. Stwierdzono, że w miarę obniżania się poziomu wody gruntowej, na skutek dopływu tlenu do powierzchni drewna zwiększa się wielokrotnie szybkość jego rozkładu. W celu zapobieżenia temu procesowi w miejscach, gdzie znajdują się wraki, utrzymywany jest sztucznie wysoki poziom wody gruntowej.

— Najbardziej obecnie polecaną substancją do konserwacji drewna wydobytego z wody jest poliglikol etylenowy o przeciętnym ciężarze cząsteczkowym 4000. Większość dobrze wyposażonych pracowni konserwatorskich zabezpieczających drewno wydobyte z wody i mokrego gruntu ma odpowiednie wyposażenie do konserwacji przy użyciu poliglikolu etylenowego. Oprócz poliglikolu o ciężarze cząsteczkowym 4000 stoso-

wane są też jego odmiany o ciężarach cząsteczkowych 1500 i 6000. W celu ułatwienia penetracji poliglikolu stosowany jest dodatek III-rzędowego alkoholu butylowego, a dla wzmocnienia mechanicznej odporności drewna — dodatek ortokrzemianu etylu.

— Historia konserwacji zabytków z drewna wydobytego z wody liczy około 120 lat. Przy zastosowaniu różnych substancji organicznych i nieorganicznych uzyskano dobre rezultaty konserwatorskie, np. oleju lnianego i terpentynowego, olejów mineralnych, alunu chromowego i specjalnych sposobów sezonowania — „controlled drying”, pozwalających na stabilizację wymiarową bez paczienia i pęknięcia drewna.

— Do konserwacji drewna wydobytego z wody znalazły ostatnio szersze zastosowanie metody liofilizacji — suszenia w próżni po zamrożeniu lub suszenia w mroźnym strumieniu azotu po zamrożeniu w ciekłym azocie. Do stopniowego odwadniania w tym procesie stosowane są jako środki pomocnicze III-rzędowy alkohol butylowy i mieszanina III-rzędowego alkoholu butylowego i poliglikolu etylenowego.

— Prowadzone są badania nad zastosowaniem polimeryzacji radiacyjnej w promieniowaniu kobaltu 60; w Grenoble uzyskano dobre wyniki zastosowania tej metody w skali laboratoryjnej, użycie jej do kon-

serwacji obiektów wymaga dalszych badań i doświadczeń.

— Istnieją różne opinie na temat sposobu konserwowania wraku okrętu „Amsterdam”. Po odkopaniu na plaży k. Hastings przetransportowany zostanie na specjalnym pontonie do Holandii. Przeprowadzone badania stanu zachowania drewna wskazują na możliwość zastosowania najtańszej metody konserwacji — sezonowania. Nie rozstrzygnięto, czy wrak zostanie rozebrany i po zakonserwowaniu złożony, czy też będzie konserwowany w całości.

— Przedyskutowano zakres rekonstrukcji nie istniejących części składowych okrętu. Wiąże się to z aspektami etycznymi i estetycznymi konserwacji. Referaty i dyskusja posłużyły za podstawę do opracowania założeń sympozjum, dotyczących:

— organizacji i inspekcji prac archeologicznych i konserwatorskich przy badaniach i zabezpieczaniu wraków oraz drewnianych konstrukcji obronnych i budowlanych;

— oceny i upowszechniania sprawdzonych teoretycznie, doświadczalnie i praktycznie metod konserwacji dużych obiektów z drewna wydobytych z wody lub mokrego gruntu;

— wymiany doświadczeń, publikacji i upowszechniania wyników badań nad konserwacją dużych obiektów z „drewna wydobytego z wody”.

Janusz Lehmann